

Date: 27th June-2025

ALISHER NAVOIY ASARLARIDA, XUSUSAN “MAHBUB UL-QULUB”DA
USTOZ VA SHOGIRD MUNOSABATLARI

Ochilova Marjona Kamolovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti

Boshlan'gich ta'lim yo'nalishi

1-kurs 3-guruh talabasi.

Ilmiy rahbar: Ochilova Maftuna Shuxratovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada Alisher Navoiy asarlarida, ayniqsa “Mahbub ul-qulub”da ifodalangan ustoz-shogird munosabatlari tahlil qilinadi. Ustozning jamiyatdagi ijtimoiy-ma'naviy o'rni, shogirdning axloqiy burchi va ushbu an'ananing tarbiyaviy mohiyati yoritiladi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning nutqlariga tayanib, ushbu qadriyatning zamonaviy jamiyatdagi dolzarbligi ham ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Ustoz, shogird, tarbiya, an'ana, ilm, kamolot.

Аннотация: В данной статье анализируются отношения между учителем и учеником, отражённые в произведениях Алишера Навои, особенно в труде «Махбуб ул-кулуб». Освещается социально-нравственная роль учителя в обществе, моральный долг ученика и воспитательная сущность этой традиции. Также на основе речей Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева рассматривается актуальность данной ценности в современном обществе.

Ключевые слова: учитель, ученик, воспитание, традиция, знание, совершенство.

Abstract: This article analyzes the teacher-student relationship as reflected in the works of Alisher Navoi, particularly in “Mahbub ul-qulub.” It highlights the social and moral role of the teacher, the ethical duties of the student, and the educational essence of this tradition. The speeches of the President of the Republic of Uzbekistan, Shavkat Mirziyoyev, are also referenced to show the relevance of this value in today's society.

Keywords: teacher, student, education, tradition, knowledge, perfection.

Buyuk mutafakkir, ma'naviyat targ'ibotchisi Alisher Navoiy o'zining nasriy va nazmiy asarlarida inson tarbiyasi, axloqiy yetuklik, ilm-ma'rifat masalalarini doimiy ravishda ilgari surdi. Ayniqsa “Mahbub ul-qulub” asarida u jamiyatning har bir a'zosi tutgan o'rin haqida fikr yuritadi, ularni axloqiy mezonlar asosida tasniflaydi. Bu asar murabbiylik va shogirdlik tamoyillarining yuksak madaniyat bilan uyg'unligini ko'rsatadi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev ham o'z nutqlarida bu qadimiy an'ananing bugungi kundagi ahamiyatini ta'kidlab, quyidagi fikrlarni bildirgan edi: “Ustoz-shogird an'anasi — bu nafaqat ilm o'rganish vositasi, balki ma'naviy tarbiya, fidoyilik, ustuvor qadriyatlar maktabidir. Biz bugungi yoshlarni ana shu madaniyat bilan tarbiyalashimiz kerak.” (Sh. Mirziyoyev, “Yangi O'zbekiston — ma'naviyatli jamiyat sari”, 2022)

Date: 27th June-2025

Bu fikrlar ushbu maqolada ko'tarilgan masalaning zamonaviylik bilan uyg'un holda yondashilishini ta'minlaydi.

"Ustozning jamiyatdagi o'rni – ilm va tarbiyaning ustuni",-deb bejizga aytilmagan. Alisher Navoiy ustozlikni eng ulug' va muqaddas kasblardan biri deb biladi. "Mahbub ul-qulub"da u ustozni nafaqat bilim beruvchi, balki axloqiy yetuklik sari yo'l ko'rsatuvchi shaxs sifatida tasvirlaydi. Uning ta'limotida ustoz – Allohga yaqin bo'lgan, insoniyatga ma'rifat nuri tarqatadigan siymodir. "Ustoz bila murid o'rtasida rishta bo'lsa, murid andin muruvvat o'rganur, ilm o'rganur, adab o'rganur." Ushbu parchada ustoz shogirdga faqat bilim emas, balki tarbiya, insoniylik, vatanparvarlik, fidoyilik tuyg'ularini singdiruvchi timsol sifatida talqin qilinadi.

Ustoz shaxsiy namunasi, hayotiy tajribasi bilan shogirdga yo'l ko'rsatadi. Navoiy uchun murabbiylik – bu fidokorlik, sabr-toqat va mehr asosida qurilgan ruhiy missiyadir.

Shogirdning vazifasi va axloqiy pozitsiyasi. Shogirdlik faqat o'rganish emas, balki o'zini tarbiyalash, ustozga ixlos bilan xizmat qilish, xatoni tan olish, ilmdan fido bo'lishdir. Navoiy uchun chinakam shogird – bu bilim talabgori, kamtarlik timsoli: "Shogird agar ustozning hurmatini bilmadi, ul ilmdan ne foyda topgay?" Bu fikr orqali shogird faqat aqliy emas, qalbiy yetuklikka ham intilishi kerakligi urg'ulanadi. Shogird ustozdan olgan ilmni hayotda qo'llash, boshqalarga yetkazish orqali uni sharaflaydi.

"Mahbub ul-qulub"dagi hikoyatlar misolida ustoz-shogird an'anasi ta'sirli ifodalanib, asarda ustoz va shogird munosabatlari ko'plab obrazlar orqali hikoya shaklida ifodalangan. Har bir hikoyatda axloqiy xulosa mavjud bo'lib, ular bugungi ta'lim-tarbiya tizimi uchun ham dolzarbdir. Masalan, bir hikoyatda ustoz shogirdining sabrini sinaydi, boshqa birida esa shogird ustozga xizmat qilgan sari ko'ngli ochiladi va bilimga oshno bo'ladi: "Kim ustozning duosi ila yo'lga chiqsa, zalolatda qolmas." Bu g'oya orqali ustozning ruhi, duosi va ruhan madadi shogird yo'lida nur bo'lishi ifodalanadi.

Ustoz-shogird an'anasi bugungi kunda ham ulug'lanib, ushbu qadimiy an'ana bugun ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Prezident Mirziyoyevning ta'kidlashicha: "Bugun yoshlarimizni vatanparvar, bilimli, bunyodkor qilib tarbiyalashda ustozlarimizning o'rni beqiyos. Har bir ta'lim muassasasida ustoz-shogird maktabini qayta jonlantirishimiz kerak."

Yosh avlodni kamolga yetkazishda bu an'ana zamonaviy shakllar bilan boyitilishi, ilm-fan va axloq uyg'unligida rivojlanishi zarur. Yangi O'zbekistonda ta'limda mentorlik, ustozlik institutlari joriy etilishi bu qadriyatning davomiyligini ta'minlaydi.

Alisher Navoiy o'zining "Mahbub ul-qulub" asarida ustoz va shogird munosabatlarini chuqur axloqiy-ma'naviy mazmunda tasvirlagan. Ustoz – ruhiy yo'l boshchi, shogird – kamolot sari yuruvchi musofir sifatida talqin qilinadi. Ushbu munosabatlar ilmiy bilim bilan birga, fazilat, hurmat, sadoqat kabi axloqiy qadriyatlarni ham o'zida mujassam etgan.

Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, bu an'ana bizning milliy tarbiyamizning asosiy tamoyillaridan biri bo'lib, uni zamonaviy ta'limga uyg'unlashtirish muhim

Date: 27th June-2025

vazifadir. Navoiy merosiga tayanib, bugungi yoshlarimizda mustahkam iymon, keng tafakkur va ulug' maqsadlar yo'lida sobitlikni shakllantirish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1991.
2. Alisher Navoiy. Mukammal asarlar to'plami, 20 jildlik. – Toshkent: Fan, 2000–2006. (Jild 18: "Nasriy asarlar")
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston – ma'naviyatli jamiyat sari. – Toshkent: "O'zbekiston", 2022.
4. Mirziyoyev Sh.M. Nutqlari va ma'ruzalar to'plami (2016–2024 yillar). – Prezident.uz saytidan olingan: <https://president.uz>
5. Xasanboyeva M. "Ustoz va shogird an'anasi o'zbek pedagogik merosida". – Pedagogik izlanishlar, 2020, №3.
6. Karimov A. "Alisher Navoiy asarlarida axloqiy g'oyalar". – Sharq yulduzi, 2019, №2.
7. Qodirova N. "Mahbub ul-qulub"da jamiyat odamlari va ijtimoiy-axloqiy talqinlar". – Adabiyotshunoslik jurnali, 2021, №1.
8. Islomov N. O'zbek pedagogik fikri tarixi. – Toshkent: O'zMU nashriyoti, 2010.
9. Usmonxo'jayev M. "Mentorlik va ustozlik tizimining zamonaviy yondashuvi". – Ta'lim va taraqqiyot, 2023, №4.
10. www.ziynet.uz – O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali (maqola va dars ishlanmalaridan foydalanildi)

